

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дарин Войнов Тенев, ПУ „Паисий Хилендарски“
по конкурс за доцент, обявен от ПУ „Паисий Хилендарски“
в ДВ, бр. 31 от 12 април 2019 г.,
професионално направление 2.3. Философия (Логика)

Валентин Стефанов Аспарухов е единственият кандидат в конкурса за доцент по професионално направление 2.3. Философия (Логика – Некласическа трансцендентална логика), обявен от ПУ „Паисий Хилендарски“ в ДВ, бр. 31 от 12.04.2019 г. Кандидатът участва в конкурса с 14 научни труда, от които две монографии, една студия и единадесет статии. Представените публикации и академична (научна и преподавателска) дейност отговарят на изискванията на Закона за развитие на научния състав, наредбата за прилагането му и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Валентин Стефанов Аспарухов е преподавател по философия в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Той е разработил над десет лекционни курса, част от които още преди да постъпи като щатен преподавател в Пловдивския университет; ръководил е двама дипломанти – и двамата успешно защитили. Участвал е в различни проекти, сред които „Всекидневието среща теорията“ към ФНИ при ПУ, на който е ръководител; участвал е в организирането на единадесет конференции и научни форуми, сред които три международни. Създател и главен редактор на списание *Кайрос*. Създател на магистърска програма *Философия и литература*, която е от най-значимите академични проекти от последните години в страната с оригиналния начин, по който съчетава работата на три катедри и чертае нови възможности за интердисциплинарни изследвания не само пред учащите, но и пред преподавателите.

Дори само от казаното мога убедено да заявя, че кандидатът изпълнява формалните изисквания за конкурса. По-внимателно разглеждане на научната биография на Валентин Аспарухов показва обаче, че в съдържателно отношение неговата дейност демонстрира не само целенасоченост и устременост, но също и впечатляващ потенциал за философска иновация, който през годините е бил успешно осъществяван.

Преподавателската му дейност, която ще разгледам първо, прави впечатление с едно съчетаване на три компонента, което е рядко и ценно не само за България, а и в международен план с оглед на съществуващата философска конюнктура. От една страна, разработваните лекционни и семинарни занятия разкриват ясен фокус върху логическа проблематика и ако трябва кандидатът да бъде категоризиран с оглед на съществуващите философски дисциплини, несъмнено „логик“ ще е най-уместното название. От друга страна, обаче, прави впечатление, че за разлика от много логици (но съвсем в духа на Бъртранд Ръсел, който е в центъра на изследователските му занимания), Аспарухов е разработвал и води курсове по история на философията. Този факт сам по себе си вече позволява да се мисли взаимното оглеждане на историко-философската и логическата проблематика. Може да се предположи, че в срещата на тези две проблематики, при пресичането им, се разкриват нови перспективи, които позволяват отварянето на философията към други научни полета. Воденето на философски курсове пред не-философи, пред студенти по социология, икономика, маркетинг, педагогика и т.н. в този смисъл изглежда не случайност, а закономерно следствие, потвърждение за което се намира и в най-скорошната стъпка в преподавателската активност на кандидата, а именно разработването на по-горе споменатата интердисциплинарна магистърска програма *Философия и литература*, където е предложил и води курсове, указващи

начините, по които логика, онтология, епистемология и т.н. са отворени за диалог с теорията и историята на литературата, с критическата теория и социологията. Смятам, че продуктивността на този диалог в курсовете на Аспарухов се дължи тъкмо на съчетаването на логика, история на философията и хуманитаристична интердисциплинарност, тези три компонента, които, ще повторя, твърде рядко присъстват заедно в съвременното висше образование.

Дори повече от преподавателската дейност обаче бих искал да поставя акцент върху изследователската работа на кандидата. Посочените в документацията от самия кандидат научни приноси са формулирани адекватно и обосновано и са реални. Това, върху което бих искал да обърна внимание обаче, е иновативността на изследванията му и обещанието, което тази иновативност носи. Най-ясно и мащабно те са изразени в *Синтези, аперцепции, единства. Бележки в полето на философската логика*, втората монография, представена за конкурса, която събира в преработен вид повечето от преди това публикуваните статии, за да им даде мощна концептуална рамка, резултат от дългогодишни усилия. Би могло накратко да се каже, че става дума за изследване върху Бърtrand Ръсел, което се опитва да види сянката, която Кант е хвърлил върху него въпреки категоричния опит на Ръсел да се разграничи от Кантовото трансцендентално наследство. Подобна формулировка обаче е неточна и подвеждаща. Тя би свела работата на Аспарухов до история на философията, докато, както отбелязах, тя е повече от това. Това, което прави Валентин Аспарухов, е през историко-философския проблем за отношението между Кант и Ръсел да очертае въпроси, които са собствено логически, но по начин, който преначертава границите на логическото и разкрива как тези въпроси все още стоят пред нас и не са просто част от миналото. Най-важният ход на Аспарухов, според мен, е да проследи как Ръсел се оказва откривател на една нерелефлексивна от самия него трансцендентална проблематика, която свидетелства за трансценденталната следа в работата му не въпреки, а тъкмо поради критиката му към Кант. Това означава, че става въпрос за не-кантианска, не-класическа трансценденталност. Неин основен белег е особеният субект, който не е активният конституиращ трансцендентален субект на Кант, а напротив, е субект, връхлитан и конституиран от стихията на преживяното, воден единствено от воля за познание. Такова разбиране за субект позволява на кандидата да предложи неочаквана и убедителна интерпретация на логическия опит и логическата интуиция, споменавани, но не докрай изяснени от Ръсел. Субектът като „израз на волевата страна на познаващото“ (с.124) се оставя на връхлитащото да разкрие непосредствено логическата форма пред интуицията, което означава нито повече, нито по-малко, че произходът на априорните синтези трябва да се търси вече не в разсъдъка, а в интуицията/ нагледа (с.150). Въз основа на така разбраната логическа интуиция логическият опит ще извлича своите логически данни.

Разбира се, това не е нищо повече от най-груба скица на основния мотив, внимателно разгръщан през всички текстове, предоставени за хабилизация. Трябва да се споменат поне три неща във връзка с този мотив. Първото е, че той позволява на Аспарухов да преосмисли по съвсем нов начин ред разграничения – като тези между обектив и пропозиция, между обозначаване (denotation) и означаване (designation), между субсистиране и съществуване – и от тази перспектива да хвърли нова светлина върху известите дебати на Ръсел с Майнонг, Витгенщайн и др.

На второ място, както би трябвало да е станало ясно дори от грубата скица по-горе, трансценденталността е свързана с праксеологически момент, който отсъства у Кант, но в предложения от кандидата прочит на Ръсел прави възможно въвеждането на не-класическо разбиране за трансцендентално. По блестящ начин Аспарухов прави една археология на праксеологическия обрат, трасирайки връзката му с възможността за не-класически трансцендентализъм.

Накрая, трябва да се отбележи изследователския стил на Валентин Аспарухов при разработването на мотива и в частност вниманието към биографията на Ръсел. Всички предложени текстове се обръщат към живота на Ръсел и вземат предвид както конкретни житейски факти, така и постъпателното движение на Ръселовата мисъл през ръкописи, незавършени проекти и отхвърляни идеи. В контекста на концептуалната рамка, предложена от кандидата, всичко това свидетелства не за интерес към анекдотичното или самоцелно любопитство към непубликуваното наследство на известна личност, а за начина, по който Ръсел биографично сам дава пример за работата на логическата интуиция и за това как логическият опит позволява да се извличат данни. С други думи, Ръсел се оказва първият пример за онзи особен субект на волята за познание, който Аспарухов извежда и от казаното в изследваните статии и ръкописи. Това обаче предполага отказ от традиционните начини за съставяне на статия и книга по логика или по история на философията; предполага не реконструиране на систематична теория, а деликатно проследяване на колебанията, отклоненията, намесата на стихията на живота в реда на мисълта. При други предпоставки, такъв изследователски стил би могъл да се свърже с неklasически интенционален анализ, но тук самодисциплината е изисквала отказ от такова посягане към феноменологически методи.

Именно във връзка с разкриването на философския пласт на биографичното ми се иска да посоча, че текстовете на самия Аспарухов умишлено не спират да указват към собствения му контекст. При това в два плана. От една страна, през бележки, отнасящи към биографични факти, смяна на примерите на Ръсел с примери от нашата действителност и т.н. От друга страна, през активна дискусия с други български мислители. Тук несъмнено на първо място следва да се посочат Деян Деянов, Тодор Петков и Мартина Минева, с които Аспарухов работи в една парадигма; но не по-малко важни са и имената на Стефан Попов, Димитър Вацов, Добрин Спасов и др. Кандидатът коментира дискусиите, в които е участвал Ръсел, докато сам не спира да дискутира, предлагайки пример за онова, което казва, в начина, по който го казва.

Това, което нарекох изследователски стил, има огромен залог за преосмислянето дори на базовите думи, които се използват във философските и логическите дискурси. Така например, думата „понятие“ се оказва недостатъчна, когато трябва да се обсъжда логическият опит и Аспарухов предлага да се говори за „мисловни фигури с породена от практиката функционалност“ (с.78), като фигурата е свързана с многомерност и с „динамиката на терена“. Като пример за фигура са дадени логическите данни. Аз самият виждам голям потенциал в говоренето за фигура и би ми се искало този момент да бъде по-смело разгърнат (а и в България Боян Манчев вече е предложил основните на една философска фигурология, която не е много далеч от мисленото от Аспарухов, и върху тази фигурология вече има активен дебат, включващ Кристиян Енчев, автора на тези редове и други хора). Докато четях материалите за хабилитацията се питах какъв е статутът на самата „фигура“, дали тя е фигура или е понятие и какво би следвало от това. Какво е отношението между въображение и фигура, а между фигура и схема, или между фигура и образ? (Нека в скоби спомена, че обсъждането на въображението е от най-важните моменти в монографията, но същевременно кара читателят да си задава въпроса защо не е взета предвид разликата в разбирането за въображение между първото и второто издание на *Критика на чистия разум*.) Питах се също кои от употребените думи следва да се четат като понятия, и кои като фигури; например, когато говори за „трансцендентална следа“, Аспарухов не обсъжда специално следата, употребява я оперативно, но дали „следата“ не е също фигура? А какво да кажем най-сетне за волята? Волята е ключова за целия проект на Аспарухов, доколкото му позволява да предефинира субекта, участващ в трансценденталното, но самостоятелно не е разгледана никъде. Фигура ли е в тези текстове „волята“ и какво би следвало от това?

С тези и подобни въпроси съвсем не се стремя да критикувам изследванията на Аспарухов, а напротив – да укажа към обещанието, което тяхната иновативност носи, обещание също за нови дискусии и нови открития.

В заключение искам да кажа, че въз основа на всичко казано смятам, че научната и преподавателската дейност на Валентин Стефанов Аспарухов е на изключително високо академично ниво и отговаря напълно на критериите за хабилитация. Убедено препоръчвам на членовете на научното жури да му присъди академичната длъжност „доцент“.

Доц. д-р Дарин Войнов Тенев

12.09.2019 г.
София